

Sažetak obrađenih tema

(13. studenog 2010.)

Javni prostor, javna stvar... javni prostor, NAŠA stvar!

Što je zapravo javni prostor? Je li on javna ili pak naša stvar, stvar svakoga od nas, naša briga, a ponekad i naš problem? Na tu se temu razgovaralo na 4. Hrvatskom forumu o održivoj gradnji, u subotu, 13. studenog na Građevinskom fakultetu u Zagrebu.

U ime Građevinskog fakulteta, Sveučilišta u Zagrebu, sudionike je pozdravio profesor Krešimir Fresl, naglašavajući važnost održive gradnje u današnjem edukacijskom procesu. Mario Grassl, predsjednik Uprave Holcima Hrvatska, u pozdravnom je govorio predstavio natječaj Holcim Awards za projekte održive gradnje, te pozvao sudionike da prijave projekte.

Romska Mahala – unapređenje uvjeta življenja siromašnih stanovnika "divljih" gradskih naselja

Vladimir Macura, Društvo za unapređenje Romskih naselja, Srbija

Arhitekt **Vladimir Macura** govorio je o projektu Romska Mahala, kroz koji se pokušalo unaprijediti uvjete življenja siromašnih stanovnika "divljih" gradskih naselja. Konkretno, radi se o naselju ispod beogradskog mosta Gazela, jednom od najpoznatijih romskih beogradskih slamova, nastalom početkom 1990-tih. Investitor projekta bio je Gradski sekretarijat za zaštitu djece, a u naselju je živjelo 130 obitelji, odnosno 590 osoba. To je bio prostor sakupljača, koji su za svoje kuće koristili termin baraka. Od samog početka projekta predstavnici naselja bili su intenzivno uključeni u cijeli proces: bili su članovi gradske komisije za preseljenje, kontrolori u istraživanju, sudjelovali su u razgovorima o običajima, potrebama, te kroz to i u kreiranju novih kuća. U natječaju Holcim Awards za projekte održive gradnje, taj je projekt osvojio nagradu „Priznanje“.

Panel diskusija "Javni prostor, javna stvar... Javni prostor, NAŠA stvar"!

Žarko Puhovski, Filozofski fakultet, Zagreb
Irena Đokić, Ekonomski institut, Zagreb
Ognjen Čaldarović, Filozofski fakultet, Zagreb
Bajro Barić, Udruga "Romi za Rome"
Krešimir Macan (moderator)

Nakon što je kroz brojne crteže i fotografije detaljno objasnio participativni proces stvaranja novog naselja na papiru, u uvodu panel diskusije, Vladimir Macura je naveo kako se projekt nije realizirao. Naime, 2008. godine je došla nova gradska uprava, koja je od njega odustala, te Rome raselila na 13 lokacija.

Nadovezujući se na proces ispitivanja potreba ciljne skupine, pa tek onda stvaranja novih uvjeta za život, **Bajro Bajrić**, predsjednik hrvatske udruge Romi za Rome, prisjetio se kako Romi u Zagrebu uopće nisu bili dio projekta njihovog preseljenja u Sopnicu, te rekao "Rome treba spustiti na zemlju, a ne staviti na pete i šeste katove". Zatim je dodao: zar nije namjerno preseljenje cjelokupne zajednice getoizacija? Zar ne bi bilo bolje predvidjeti kupnju napuštenih obiteljskih kuća i integrirati ih u zajednicu u koju se dosele?

Žarko Puhovski, profesor na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, naglasio je kako javni prostor čini grad zajednicom ljudi, a ne izložbom građevina. Dodatno, trg kao javni prostor, prvo treba biti prostor pa tek onda javni prostor. Npr. u Zagrebu, na Trgu Bana Jelačića, događa se da nestaje prostor. Prostor naime znači da se tjelesa slobodno kreću prostorom, a posve fizički, kretanje je trgov sve teže, jer je njegova površina sve češće zauzeta reklamnim građevinama - od patuljastih nogometnih igrališta, do malih, ali veoma glasnih, pozornica s kojih rutinirano promukli voditelji svagda nešto «animiraju».

Jedno od pitanja iz publike bilo je: kako uključiti javnost bez lijevih i desnih? Puhovski je na to odgovorio: „Politika je upravljanje javnim dobrom. Bez politike nema ni javnog prostora.“

Ognjen Čaldarović, profesor na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, rekao je da se tema o javnom prostoru u našim gradovima sve češće raspravlja, jer je, s jedne strane, to posljedica promjene ukupnog društvenog i političkog ustroja društva: bivše društveno vlasništvo, koje je bilo tretirano kao „naše“, „zajedničko“, „javno“ je nestalo i ostalo zamijenjeno državnim i privatnim. S druge strane, javni prostor u gradovima je sve više nagrižen, ugrožen različitim procesima. Jedan od tih procesa je privatizacija prostora u gradu, pojava ograđenih (izoliranih) naselja i ambijenata, što dovodi u pitanje opstojnost javnog prostora. Naglasio je da je ključni problem koji proistječe iz sadašnje situacije formuliranje jasne procedure oblikovanja javnog interesa, njegova institucionalizacija i javna kontrola njegove provedbe.

Kao pozitivan primjer sudjelovanja javnosti, **Irena Đokić** s Ekonomskog instituta Zagreb, je spomenula projektiranje garaže u Nizozemskoj, u kojem su sudjelovali građani - tako su, na primjer, tražili i dobili da ispod zemlje, do četvrte razine garaže, dopire dnevno svjetlo. Naime, u razvijenim demokratskim društvima procesi potiču da sudjelovanje ključnih dionika ima snažnu ulogu u stvaranju razvojnih pretpostavki i implementaciji razvojnih dokumenata. Sudjelovanje građana postaje osnovom za odlučivanje o nečem što je zajedničko – naše. Na neki način paralelno s izradom strateškog razvojnog plana na lokalnoj razini trebala bi ići i izrada prostornog plana, te bi se oni zapravo trebali međusobno nadopunjavati. Razvojni bi dokument trebao udahnuti život prostornom planu, međutim u hrvatskoj praksi to često nije slučaj. Prostorni se plan doživljava kao razvojni dokument na temelju kojega se usmjerava daljnji razvoj. Iskrivljena praksa donošenja prostornih planova koji se olako pred investitorom prekravaju još više pogoršava razvojne napore. Onaj isti prostor koji pripada nama svima, više nije naš nego postaje predmet trgovine ograničenog broja ljudi s vlastitim interesima, o kojima su ostali potencijalni dionici zapravo tek naknadno informirani, pa im time i nije ostavljena mogućnost sudjelovanja u participativnom procesu. Javne rasprave često su slabo posjećene, a prave komunikacijske strategije/planovi tek se ponegdje primjenjuju ili u prijevodu: dostupnost informacija ne znači objava u Narodnim novinama. Pitanje javnog interesa je zapravo u uskoj vezi sa sudjelovanjem građana.

U želji da potaknu sudjelovanje i izražavanje, organizatori foruma Građevinski fakultet u Zagrebu i Holcim Hrvatska, ove su godine ponudili mogućnost da publika - kroz SMS i Twitter poruke - sudjeluje u sadržaju, što je pokazalo značajni doprinos novih tehnologija: više od 140 komentara, upućenih kroz SMS i Twitter poruke, dali su dinamiku, a osim toga omogućili su da neke teze i pitanja budu dostupni i izvan vremena i prostora samog foruma (svi su komentari i dalje vidljivi na www.twitter.com, uz pretraživanje kroz ključnu riječ: #odrzivagradnja).

Scenarij razvoja javnog prostora na primjerima radova studenata

Sanja Gašparović, Arhitektonski fakultet u Zagrebu

Značaj i uloga javnog prostora u procesima razvoja grada jedna je od važnih tema u edukaciji studenata arhitekture. **Sanja Gašparović**, profesorica na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu, sa studentima je kroz istraživanja na kolegijima Pejzažnog planiranja i Perivojnog oblikovanja razvila koncepte koji su prikazani na forumu. Svoje su radove predstavili **Nina Anić** – oblikovanje parka na Savi u Rakitju, **Maja Francuz** – oblikovanje perivoja u Kozari Boku, a **Slaven Letica** i **Tina Galešić** govorili su o svojem projektu u Mostaru, naglašavajući kako javni prostor prvo treba prepoznati pa tek onda oblikovati.

Nina Anić je predstavila svoj prijedlog oblikovanja parka na Savi, u Rakitju, predgrađu Zagreba. Započela je s komentarom da će većina, kad se spomene Jankomir, prvo pomisliti na šoping centre, ni ne pomišljajući da se tamo, uz Savu, nalazi prostor 350 ha površine, koji bi mogao biti park veličine Maksimira. Koristeći organizacijsku shemu šoping centara: uvući ljude, ponuditi sadržaje da bi se tamo čim duže zadržali, koristila je i kod izrade svoga prijedloga. Pojedine dijelove tih sadržaja koristila je za kritiku konzumerističkog društva, a kao što je cilj šopinga čim više napuniti kolica, tako je Nina Anić predvidjela da svaki posjetitelj na kraju posjete parku kao uspomenu sa sobom ponese biljku.

Maja Francuz je radila na scenariju perivoja u Kozari Boku, predgrađu Zagreba, u kojem je igralište osnovne škole jedini sadržaj naselja. S obzirom da oblikovanje javnog prostora treba biti specifičan odgovor na specifično mjesto, kroz projekt je napravila odličnu analizu: običaja, što građani od javnog prostora očekuju, koje trenutke svojeg života žele podijeliti s javnim prostorom. Posebno treba pohvaliti film kojim je sudionicima foruma vjerno predočila karakteristike naselja. Kroz svoj scenarij perivoja Maja Francuz želi potaknuti interakciju: ljudi to mjesto čine živim i daju mu identitet, treba im pružiti javni prostor koji odgovara kontekstu.

Slaven Letica je prezentaciju započeo objašnjavajući da je javni prostor u Mostaru u povijesti bio okosnica grada, navodeći konkretne primjere, odnosno kako su nakon posljednjeg rata nestali ili su devastirani. Projekt je napravljen kroz radionicu u Mostaru, a ona se temeljila na: performansu, odnosno intervjuiranju i provociranju reakcije građana, radu na projektnim rješenjima i izložbi. Tako su, na primjer, u zapušteni park, ispod stabala po noći stavili poklon pakete koji su ujutro privukli djecu, kao potencijalne korisnike tog zapuštenog parka. Ideja radionice bila je probuditi grad i stanovnike da se zainteresiraju i kroz nekoliko sljedećih godina stvoriti kvalitetne javne prostore.

Tina Galešić i njezin tim, unutar radionice u Mostaru, imali su zadatak oblikovati križanje rijeke Radobolja i Bulevara. Međutim, tu su uočile da stanovnici uopće nisu u odnosu prema rijeci, odnosno od nje se okreću, korito je zapušteno i onečišćeno. Kako bi najprije stanovnicima skrenuli pažnju na javni prostor i što on može postati stavili su, na automobile parkirane na zelenim površinama, kazne za parkiranje koje im predlažu da očiste park ili zasade stablo. Kroz taj proces poticanja stanovništva na korištenje javnog prostora tim je došao na ideju stvaranja lagane konstrukcije, koja povezuje obalu i rijeku, dinamikom aktivira prolaznike, a istovremeno predstavlja klupe i rasvjetna tijela. Važno je naglasiti da je taj prijedlog odabran da se i realizira.

Na kraju izlaganja, njihova profesorica, Sanja Gašparović, na čijem su kolegiju Pejzažno oblikovanje ovi radovi nastali, naglasila je kako je puno važnije od samog načina fizičkog oblikovanja, činjenica da su studenti prepoznali snagu utjecaja javnog prostora na grad i

Četvrti hrvatski forum o održivoj gradnji
Zagreb, 13. studenog 2010.

---

način života u njemu. Kroz svoje su zamisli uspješno pokazali da javni prostor može i treba odaslati jasnu poruku o kulturnim, socijalnim, ekološkim i drugim vrijednostima.

Ima li zaista smisla (g)raditi „zeleno“?

Vedrana Likan, dopredsjednica Savjeta za zelenu gradnju u Hrvatskoj

Vedrana Likan, direktorica tvrtke Colliers International i dopredsjednica Savjeta za zelenu gradnju u Hrvatskoj, navela je izvore Centra za obnovljivu energiju (*Centre for Renewable Energy Sources*), prema kojima su europske građevine odgovorne za emisiju 50% ugljičnog dioksida, 35% potrošnje materijala, 45% potražnje energije i do 35% otpada. Te činjenice učinile su zelenu gradnju jedinom opcijom budućeg graditeljstva.

Zapadna tržišta prepoznala su prednosti zelene gradnje početkom 1980-ih, ne samo kroz smanjenje lošeg utjecaja na okoliš, veći i kroz prednosti za društvo, korisnike, te kroz ekonomske pokazatelje. Analiza 12 portfelja građevina u SAD-u izgrađenih unazad 20-ak godina dokazala je tu višestranu dobrobit: za investitore zelene zgrade ostvaruju 6% više rente i 16% više prodajne cijene, zadovoljstvo korisnika zelenih zgrada je za 27% više nego kod korisnika ostalih zgrada, troškovi održavanja su za 13% manji nego kod standardnih zgrada, ostvaruje se 26% manje potrošnje energije i čak 33% manja emisija CO₂.

Tradicionalna gradnja u Hrvatskoj izrazito je orijentirana onome što suvremeno zovemo „principima zelene gradnje“ u pogledu orijentacije objekta, izolacije, korištenja dnevnog svjetla, akumulacije i zadržavanja topline, provjetravanja... Međutim, dodatno, zelena gradnja odnosi se na cjeloviti proces osmišljavanja, izvedbe, održavanja, korištenja i obnove objekata temeljen na principu održivosti. Zelena gradnja temeljena je na holističkim principima te uzima u obzir sve aspekte održivosti zgrade - iskorištenje građevinskog zemljišta, povezanost sa susjedstvom i uslugama dostupnim korisnicima, način i količinu potrošnje vode, krajobraz, rješenja i ambijent interijera, brigu o zdravlju korisnika, odabir i način upotrebe materijala, emisije stakleničkih plinova iz objekta, energetska učinkovitost, korištenje obnovljivih i alternativnih izvora energije te cjelovitu funkcionalnost objekta.

Podaci istraživanja Colliers Internationala d.o.o. iz 2009. na području 6 zemalja jugoistočne Europe, uključujući i Hrvatsku, potvrđuju da je kod 66% ispitanika (vlasnika i korisnika zgrada) ekonomska kriza djelomično ili u potpunosti povećala interes za zelenom gradnjom te da ih se čak 95% vidi u sljedećih 5 godina kao budući vlasnik, operater ili korisnik zelene zgrade.

Međunarodne studije potvrđuju činjenicu da je investicija u zelenu zgradu do 2% skuplja od investicije u standardnu zgradu. Taj podatak odnosi se na usporedbu zgrada građenih po standardnim principima gradnje i onima koje su građene po principima zelene gradnje i certificirane međunarodnim certifikatom. U Hrvatskoj je za neka rješenja potrebno još uvijek posegnuti prema stranim tržištima, što neminovno povećava vrijednost investicije, stoga danas procjenjujemo da je investicija u zelenu zgradu u Hrvatskoj skuplja od investicije u standardnu zgradu između 5% i 7%.

Vedrana Likan je u zaključku najavila edukaciju „Međunarodni standardi zelene gradnje“, koja će se održati u Zagrebu, od 6. do 9.12. a služi kao priprema za LEED ispit za akreditiranog *LEED Green Associate*.

* * * * *

Za organizatore: Julija Škoro, telefon: 052 876 802, mobitel 098 299 172
e-mail: julija.skoro@holcim.com (www.holcim.hr)